XX. évfolyam 6. szám 2022. június 24. | 5782. Sziván 25. | ב"ה

PESTI SÓLET

A DOHÁNY UTCAI KÖRZET HAVILAPJA WWW.DOHANY-ZSINAGOGA.HU

Két hét múlva rajtol a Maccabiah (3. oldal)

Sírfelújítással emlékezett nagyjaira a Fradi (12. oldal)

Múzeumok éjszakája (7. oldal)

Fotó: Szengyörgyi Ákos

Littner György

József másik arca – A BOSSZÚ

Előbb Családregény a Bibliából című könyvéből olvashattunk részleteket, tavaly pedig a hetiszakaszokat, s ezeken keresztül legnagyobb prófétánk, Mózes életét mutatta be Littner Gyuri barátunk. Januártól Józsefről készített sorozatát olvashatják ezen az oldalon.

Jákob fiai megérkeztek Egyiptomba és megkérdezték az embereket, hogy hol tudnak gabonát venni. Azt a választ kapták, csak Cáfenát-Panéáh, az alkirály adhat el gabonát. A fiúk felkeresték a nagyhatalmú egyiptomi urat, aki nem volt más, mint József, egyiptomi ruhában. Egyből felismerte a testvéreit, akik egykor halálra ítélték őt, és végre is hajtották a gaztettet. Nem rajtuk múlt, hogy túlélte.

„József testvérei meghajoltak arccal a földig.”
Most valóra vált a fiatal József álma, amikor a testvérei, mint a kalászok földig leborultak előtte, hiszen nem ismerték fel Józsefet, míg ő egyenesen állt. Bosszúvágy járta át a lelkét, és ravaszul csapdát állított nekik. Nem fedte fel kilétét, hanem tolmács segítségével beszélt velük, de természetesen értette minden szavukat. Megvádolta őket azzal, hogy kémkedni jöttek Egyiptomba. Ugyanabba a börtönbe záratta be a fiúkat, amelyben ő maga is két évig raboskodott. Embereivel három napig vallatta őket, míg mindent megtudott az eltelt évekről, atyjáról, Jákobról, és testvéréről, Benjáminról. A börtönben a fiúk beszéltek a múlt bűneiről saját nyelvükön abban a hitben, hogy József nem érti meg. Visszaemlékeztek arra, amikor Józsefet bedobták a kiszáradt kútba, amibe ha ott marad, éhen nem halt volna.

„Bizony bűnösök vagyunk testvérünk miatt, mivel láttuk lelke szorongását, amikor könyörgött hozzánk, de nem hallgattunk rá. Ezért jött ránk ez a nyomorúság.”
József érezte miként szakadnak fel régi sebei, nem hatották meg a bűnbánat szavai, hanem ítéletet mondott: Jöjjenek vissza a legkisebb testvérükkel, Benjáminnal, akkor majd hinni fog nekik, de addig az egyikük itt marad túsznak.
„Elvitte közülük Simeont és megkötözte szemük előtt.”

Ellátta őket bőven gabonával, és élelemmel a visszaútra. A kilenc fiú ezután hazatért, meglátva őket Jákob nagyon elkeseredett, mert egygyel kevesebben jöttek vissza, mint ahányan elmentek. Meghallotta az egyiptomi alkirály üzenetét, aki Benjámint követelte és ettől a szíve még jobban összeszorult.
„Megfosztottatok gyermekeimtől, József nincsen, Simeon nincsen és el akarjátok vinni Benjámint. – mindez engem terhel.”

Minden élelem elfogy egy idő után, és a fiúk követelték atyjuktól, hogy engedje vissza velük Benjámint Egyiptomba, különben mindannyian

Claes Moeyaert: József intézője megtalálja a serleget Benjámin zsákjában

éhen halnak. Jákob kénytelen volt elengedni az összes megmaradt fiát, beletörődve a sorsába, hogy mindent elveszíthet. Az Ö.való segítségét kérte az úthoz:
„A Mindenható Isten adjon nektek irgalmat a férfiú előtt, hogy elbocsássa veletek másik testvéreteket és Benjámint, én pedig, ha már meg vagyok fosztva gyermekeimtől, hát legyek megfosztva.”

József a fiúk legnagyobb megdöbbenésére saját házába vezetette testvéreit, és ott várakoztatta őket. Mikor délben hazajött a szabadon engedett Simeonnal, testvérei ismét leborultak előtte a földig. Rövid beszélgetés után az asztalokhoz ültek, majd intett a szolgáknak, akik hozták az ebédet.
„Külön tették ő eléje, és külön ő eléjük és külön az egyiptomiaknak, akik vele ettek, mert nem ehetnek az egyiptomiak kenyeret a héberekkel együtt, mert ez utálat az egyiptomiaknak. Ittak és vígan voltak nála.”
Az ebéd után József megparancsolta, lássák el a fiúkat gabonával, és közben csempésszék bele Benjamin zsákjába azt az ezüst kelyhet, amiből jósolni szokott. Még mindig nem tudott megbocsátani, tovább akarta kínozni a testvéreit, akik hazaindultak a gabonával megrakott zsákjaikkal. Nem jutottak messzire, mert József emberei utolérték őket, és követelték vissza, az alkirály ezüst serlegét, amit elloptak. A fiúk nagyképűen válaszoltak a vádra:
„Akárkinél megtaláljuk szolgáid közül, az haljon meg és mi is urunk rabszolgái leszünk.”
Átkutatták mindenki zsákját, és Benjáminnál megtalálták a serleget. Az egyiptomiak József elé hurcolták a fiúkat, akik ismét a földre vetették magukat előtte. József nagyon élvezte a helyzetet. Emberei elmondták, hogy a bűnöst testvérei halálra, magukat rabszolgaságra ítélték. József megkegyelmezett nekik, csak a „tolvaj” Benjámint ítélte rabszolgaságra.
Júda hatalmas védőbeszédet mondott, melyben gyakran hivatkozott öreg atyjára, Jákobra, aki belehalna, ha elveszítené a legkisebb fiát, Benjámint. József megtört, és leleplezte magát. Megbocsátotta nekik a bűneiket és meghívta atyját, Jákobot Egyiptomba. A Fáraó engedélyezte az átköltözést, melyhez szekereket, gazdag ajándékokat küldött József apjának, hogy megkönnyítse az utazást.

„A Fáraó szólt Józsefhez: Telepítsd le atyádat és testvéreidet, lakjanak Gósen földjén.”
Jákob lement Egyiptomba a jobb élet reményében családjával együtt és letelepedett, a számukra kijelölt helyen: Gósen földjén, ahol gazdag legelők várták az állataikat.
„Jákob lelkei, tehát akik lejöttek Egyiptomba, összesen hetven.”

Húsz nap múlva rajtol a Maccabiah

Tokió egy évvel később, tavaly rendezte a 2020-ra tervezett nyári olimpiai játékokat, így a 2021-re XXI. Maccabiah is csúszott egy esztendőt a járvány miatt. A halasztás érthető, hiszen az úgy nevezett zsidó olimpiának, mindig a nyári olimpiai játékokat követő évben ad otthont Izrael, így idén július 12-26. között.

A több mint, tízezer sportoló részvételével zajló Maccabiah nem csak a legnagyobb zsidó rendezvény, de nyári és tél olimpia, illetve az atlétikai világbajnokság után a világ negyedik legnépesebb mezőnyét felvonultató sportesemény is.

A Maccabi Vívó és Atlétikai Club (Maccabi VAC), 1906-óta teremt a magyarországi zsidó fiatalok számára rendszeres sportolási lehetőséget különböző sportágakban. Célja, hogy kiemelkedően képviselje Magyarországot a nemzetközi eseményeken, és a magyar zsidó sportolókat összekapcsolja a többi zsidó sportolóval. A sportoláson túl a VAC széleskörű közösségi programokat és kulturális, oktatási eseményeket is szervez.

A Maccabi VAC tagja a világ zsidó sportszervezeteit irányító Maccabi Világszövetségnek (Maccabi World Union), amely összefogja a különböző országokban működő egyesületeket, melyeknek több mint, félmillió tagja van. Az MWU szervezi a Maccabi Játékokat, amelyen idén 102 fővel, 13, sportágban vesz részt a magyar küldöttség. A csapat tagjainak negyede junior, míg kb. 16 %-a a masters korosztály versenyein szerepel majd. A delegáció 40 %-a az első Maccabiah-jára készül.

Új sportágként jelenik meg a padel, rögtön magyar résztvevővel. Sőt, jégkorongban a hazaiak, a kanadaiak és az amerikaiak mellett lesz egy közös európai együttes, melyben három magyar hokis is jégre lép majd. Vízilabdázóink természetesen mind az open, mind junior kategóriában rajthoz állnak. Előbbiek 2013-ban a harmadik, öt éve a második helyen zártak. S most bíznak abban, hogy még egy helyet javítsanak…

A korábbiakhoz képest szinte kicserélődött a rendre érmeket szállító vívó és karatés csapat. Igaz, utóbbiak között ott lesz Sterck Laura, aki 2017-ben aranyérmet szerzett.

A küldöttség tagjaira még két találkozó vár, a felszerelés átvétele, és az utazás előtti pénteken a szokásos közös Kabbalat Sabbath a Frankel Zsinagógában. /Ha felszerelés, az Alapítvány a Dohány utcai Zsinagógáért 300 ezer forinttal támogatta a baseball sapkákat. Az Alapítvány szintén segítette, a VAC egykori sportolójáról, Keleti Ágnes életéről szóló, Dávid Sándor és Dobor Dezső által készített „Keleti 100” című könyv megjelenését, amelyet a napokban Ezüstgerely díjjal tüntetett ki a Magyar Olimpiai és Sportmúzeum./

Térjünk vissza a Játékokhoz, a versenyek már július 12-én elkezdődnek, a megnyitót azonban két nappal később, 14-én rendezik Jeruzsálemben. Ahogy megszokhattuk a versenyek mellett számos kísérőprogram várja a résztvevőket, érdeklődőket.

Az eseményről bővebben a www.maccabiah.com honlapon.

AZ URIS-HÁROMSZÖG

Michael Cady Urisnak évtizedekre volt szüksége, hogy az önmarcangolás állapotát önelfogadássá formálja. Sikerült feltárnia a legbensőbb, legféltettebb titkait – amit titkos páncélteremnek hív –, először önmaga előtt, majd előttünk, olvasók előtt.

Az apa-fiú kapcsolat többnyire bonyolult, de mennyivel árnyaltabb és zűrösebb, ha az apa híres!

Leon Uris, akit harmadik regénye, az Exodus című történelmi regény megírása után hirtelen felkapott a média, és a Paul Newman főszerepével készített film is hozzájárult ahhoz, hogy világhírű íróvá váljék, igyekezett jó apa lenni. A saját bonyolult gyerekkori tapasztalatait kivetítő türelmetlensége és a hírnévvel járó örökös feszültség megnehezítette a dolgát. És Leon Urisnak nemcsak a fiaival volt rendhagyó a kapcsolata, de a három feleségével is.

Miután az őszinteség mellett döntött, és apját évekkel korábban eltemette, Michael Cady Uris megírta ezt a sokkolóan ható memoárt. Bár az apja iránti szeretet és csodálat áthatja az oldalakat, borzadva merülhetünk el a nagy író önimádó megnyilvánulásain, a tinédzser Mike megpróbáltatásain és apjának második felesége iránt érzett, tragédiába torkolló vonzalmán. És ami ezután jön: Amerika a hatvanas években, drogokkal, fegyverekkel és életveszélyes helyzetekkel. Mégsem kell zsebkendő után kapkodnunk, mert irónia, önirónia és humor kíséri Michael Cady Uris lendületes történet mesélését.

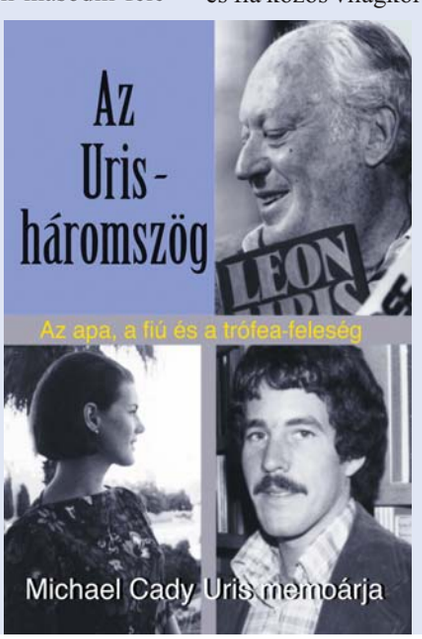

Leon Uris az Exodus és a Topáz megírásával nemcsak a sikert zsebelte be, de kivívta az arab és más nemzetek haragját. Miközben különböző országokban gyűjtött anyagot regényeihez, titkos ügynökök kereszttüzében, bérgyilkosok céltáblájaként próbált helytállni, megvédeni családját, és második felesége elvesztése után még fia haragjával is szembe kellett néznie. Az idő gyógyírként hatott, apa és fia közös világkörüli útra indult. A Bécs közelében található zsidó emigránsokat átvilágító tábortól a kabuli börtön borzalmain át kísérhetjük az írót és fiát.

Apja munkásságának és emlékének ápolása rendkívül fontos Michael Cady Uris életében. A nagy író szellemisége az ő szavain keresztül is eljut hozzánk, amikor azt üzeni a Pesti Sólet olvasóinak: „A szeretet és az elfogadás a legfontosabb az ember életében, s ahogy minden nép, a zsidó nép is megérdemli, hogy Palesztinában, illetve bárhol a világon békében éljen.”

A szünetben ingyenesen elérhető lesz a legnagyobb hazai digitális Mesetár

A nyári szünet idejére több mint 400 interaktív mesekönyvet tesz ingyenesen elérhetővé a családoknak tanuláshoz és szórakozáshoz az interaktív hangoskönyvekkel foglalkozó BOOKR Kids és a Samsung. A regisztráció után augusztus 31-ig Android és iOS készülé

A nyári vakáció és az iskolamentes hónapok a gyermekek számára izgalmas kalandokkal, szüleiknek pedig tervezgetéssel telik a nyári programok, táborok és az otthoni időtöltés forgatagában. A családok támogatását szem előtt tartva a Samsung Magyarország idén nyáron ismét összefogott a BOOKR Kids csapatával, közös együttműködésüknek köszönhetően egy gyors regisztrációt követően ingyenesen elérhetővé tették a Mesetár klasszikus és modern, animált digitális könyveit és képességfejlesztő játékait a szülőknek és gyermekeiknek.

A Samsung Galaxy mobiltelefonok és tabletek esetében pedig további 9 hónappal bővül az elérés ideje, így egy teljes évig ingyenesen férnek hozzá a felhasználók a Members applikációból letölthető kuponnal.

A hozzáféréshez szükséges igénylést egészen 2022. június 30. éjfélig lehet leadni és már kezdődhet is a mesemaraton!

A Mesetárban olyan klasszikus és modern interaktív történetek találhatók, amelyek különleges keverékei az animált digitális könyveknek és képességfejlesztő játékoknak. A történeteket ismert színészek keltik életre, többek között Molnár Piroska, Szacsvay László és Gálvölgyi János, így azok hangoskönyvként is élvezhetőek. A „Mesék tanuláshoz” polc az alsótagozatos gyermekek anyanyelvi nevelését segíti, a nyári szünet kötelező olvasmányait a Pál utcai fiúktól A kis hercegig akár otthon, a strandon, nagyszülőknél, vagy rokonoknál is elérhetik a felhasználók.

– Egyetemi kutatások bizonyítják, hogy a könyveinkkel olvasók átlagosan 15-20 százalékkal eredményesebben teljesítenek az olvasás és szövegértés különböző részterületein. Óriási öröm számunkra, hogy a nyári szünetben most ingyenesen olvashatnak velünk a gyerekek – mondták el Horváth Dorka és Karányi Dani, a BOOKR Kids alapítói.

A BOOKR egy hatalmas meglepetéssel is készül a magyar családoknak: július első heteiben a Mesetár megújul felhasználói élmény és technológiai szintjén is. Sokkal gördülékenyebb, frissebb és intenzívebb élményre számíthatnak a lelkes olvasók számítógépen és laptopon is. A nyári akcióban résztvevők természetesen az új verziót is ingyenesen érhetik majd el egészen augusztus 31-ig.

Az együttműködés részleteiről és a Mesetár elérhetőségéről további információ és részvételi feltételek, illetve regisztráció a https://tinyurl.hu/Gk2J oldalon érhető el.

Pesti Sólet menü a www.izraelinfo.com /Szabó Orsi (Macesz)/ receptjei alapján

Tavaszi gombaleves

Hozzávalók: 0,5 kg laska gomba, 1 fej hagyma, 4 gerezd fokhagyma, 2 közepes sárgarépa, 2 fehérrépa, maroknyi apróra vágott zeller, friss kakukkfű petrezselyem, és aki szereti, koriander, só, bors, majoranna. /Aki úgy szereti, tehet rá/bele növényi tejfölt/.

Elkészítés: Egy kis olajon megpirítom a hagymát, aztán hozzádobom a fokhagymát is. Az apróra vágott zöldségeket beleszórom a lábosba, és alaposan összekeverem a hagymával. Hozzáadok pár szál kakukkfüvet, sót, borsot, majorannát. Majd hagyom picit összesülni. Ha kezd jó illata lenni, felöntöm vízzel. Jó fél órát hagyom az egészet főni. Közben felaprítom nagyobb darabokra a laskagombát, és ez is megy a leveshez egy kis csokor petrezselyemmel, és/vagy korianderrel. A petrezselyemet nem kell apróra vágni, egyben dobom a levesbe. Újabb húsz perc főzés. Közben megkóstolom, és ha kell, pótolom a sót vagy fűszereket.

Sárgabarackos csirkemell csíkok

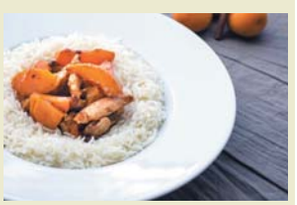

Hozzávalók: 60 dkg csirkemell filé, 5-6 kisebb sárgabarack, 2 ek. margarin, vagy olívaolaj
1db kisebb édesburgonya, 2 ek. datolyaméz, 1 kk. szecsuáni bors, csipet fahéj, só és bors

Elkészítés: A barackokat kimagozom, nagyobb szeletekre vágom, és feldarabolom vékonyra az édesburgonyát, hogy gyorsan megsüljön. A margarin felét serpenyőben felforrósítom, rádobom a barackokat és az édeskrumplit, rácsorgatom a datolyaszirupot, és nagy lángon pár perc alatt karamellizálom. Remek baracklekvár illat lesz tőle a konyhában. De fontos, hogy a barack ne főjön szét teljesen, maradjon meg a formája.

Kiszedem a serpenyőből, félrerakom, majd a margarin másik felén átpirítom a vékony csíkokra felvágott csirkemellet. Sózom, borsozom, hozzáadom a félrerakott barackot, a krumplit, a mozsárban megtört szecsuáni borsot, picike fahéjat, majd fedő alatt pár perc alatt összepárolom. A végén fedő nélkül, nagy lángon a levét besűrítem. Rizzsel tálalom.

Lisztmentes csokoládétorta

Hozzávalók: 40 dkg étcsokoládé, 30 dkg margarin, 10 tojás 12, dkg cukor, 2 ek kakaópor, csipet só, bors, chili

Elkészítés: A sütőt előmelegítem 150 fokra. Egy kis tepsibe vizet engedek, és ezt beteszem a sütő aljába: fontos, hogy a süti párás közegben süljön meg.

A csokit és a margarint vízgőz felett megolvasztom (lustábbak tegyék be a mikróba).

A tojásokat szétválasztom, és a fehérjét felverem a cukorral. (A cukrot csak akkor adom hozzá, ha a fehérje kezd testesedni.) Vigyázzunk, ne verjünk kemény habot, az a jó, ha mikor kiemeljük a mixer fejét, arról még lassan lefolyik, de marad is rajta.

A tojássárgáját kikeverem a kakaóval, sóval, borssal, chilivel (ezek el is hagyhatóak, vagy ha valaki szereti a chilis csokit, tegyen bele többet). Ezután beleöntöm az olvasztott csokoládét, majd óvatosan beleforgatom a habot.

Egy tortaformát kikenek margarinnal, és ebbe megy a massza, amelyet kb. 35 percig sütök (ellenőrzöm, ha picit megrázom a formát és még nagyon folyós, adok neki még 5-10 percet). Hagyom a sütőben kihűlni! Ez fontos, nem szabad kivenni a sütés után legalább fél óráig! A tetejét bevonhatjuk csokival, vagy megszórhatjuk porcukorral, de magában is tökéletes.

Az Unió segítségével válhat klímasemlegessé Eilat

Száz várost választottak ki, hogy részt vegyen az EU programjában, amelynek célja a városok zölddé tétele. A száz város egyike Eilat, amely így nem csak karbonsemleges lesz, de Izrael legzöldebb városává is válhat. Persze ahhoz, hogy megfeleljen az elvárásoknak, a népszerű üdülővárosnak számos közlekedési átalakításon és változáson kell átesnie.

Az Európai Unió Horizont program 100 városnak segít, hogy 2030-ra klímasemleges okos várossá válhasson. Az Európai Unió tagországok kiválasztott városai mellett számos társult ország települése is lehetőséget kapott. Magyarországról Budapest, Miskolc és Pécs került be a százba, de olyan európai városok is a kiválasztottak között szerepelnek, mint Amszterdam, Barcelona, München, Párizs, vagy éppen Róma. S itt kapott helyett Eilat is.

A Horizont Program az egyik legrangosabb és legnagyobb költségvetésű program az EU-ban, a következő két évben 360 millió euróból gazdálkodhat – s ez még csak a kezdet. Mintegy fél évvel ezelőtt közzétett pályázati felhívásra 377 város jelentkezett, köztük három izraeli város (Eilat mellett Haifa és Jeruzsálem) és egy regionális tanács.

Az elkövetkező években a nyertesek segítséget kapnak pénzügyi és technológiai területeken, valamint egy többéves munkaterv kidolgozásához az energia, a hulladékgazdálkodás, a közlekedés és az építőipar területén. A folyamatokba a kutatószervereket, a magánszektort és a lakosságot is bevonják.

– A gyakorlatban azonban még nem tudjuk, hogyan fog működni - mondta Assaf Admon, Eilat és a régió környezetvédelmi vezetője. Azonban ez egy óriási lehetőség a város számára. Másrészt, szeretnénk bizonyítani, s az álmunk, hogy Eilat legyen a követendő példa. A teljes összeg alapján nagyjából 3 millió eurót kaphatunk, ez számunkra hatalmas összeg.

Eilati kikötő

Az EU a városokra összpontosít, mert az uniós polgárok 75%-a városban él, és a városlakók fogyasztják a világ energiafogyasztásának mintegy kétharmadát.
Eilat számára ez nagyszerű lehetőség arra, hogy még ismertebbé váljon,, és jelentősen javítsa lakói életminőségét, illetve a turisták látogatásának minőségét.
Tény, már ma is a város teljes napközbeni energiafogyasztását a közeli napelemes mezők termelik. Továbbá, Eilat volt az első izraeli város, amely önkormányzati rendelettel tiltotta ki, az eldobható műanyag palackok árusítását a tengerpartról. A tömegközlekedésben, illetve a kerékpáros utak fejlesztésében viszont még jócskán előre kell lépni.
Eilat ismert a korallzátonyáról és egy viszonylag tiszta vizű öbléről, azonban az oda érkező kőolaj-vezeték bővítése gondot okozhat. A program jó érv lehet ez ellen, s a szennyező és sok gondot okozó halketrecek ellen is.

(Forrás: https://tinyurl.hu/rvBD)

Kétezer éves gazdaságot találtak a Kineret-tónál

Egy 2100 évvel ezelőtt működő mezőgazdasági birtokot tártak fel Észak-Izraelben, Galileában – jelentette a Jediót Aharonót című újság hírportálja, a ynet.
A kelet-galileai Arbel közelében, a Kinneret, vagyis Galileai-tótól mintegy hat kilométerre felfedezett uradalom kiváló állapotban maradt fenn.

– A tárgyak azon a helyen hevertek, ahova az egykori lakók letették őket, úgy tűnik, hogy hirtelen hagyták el a helyet, talán katonai fenyegetés miatt – mesélte az ásatás vezetője.

A zsidó Hasmóneus uralkodók korában, mintegy 2100 évvel ezelőtt működő majorságnál egy épület alapjait is megtalálták. A zsidó függetlenségnek ez a korszaka Nagy Sándor hellenisztikus utódállamai és a római hódítók segítségével hatalomba helyezett Heródes uralkodása között, i.e. 141-től i.e. 37-ig tartott.

Az építmény mellett több tucat, szövéshez használt nehezéket, hatalmas cserépedényeket, vasból készült mezőgazdasági szerszámokat, köztük különféle méretű csákányokat, betakarításra szolgáló sarlókat is feltártak, valamint az i.e. II. század második felére datálható érméket is felfedeztek.

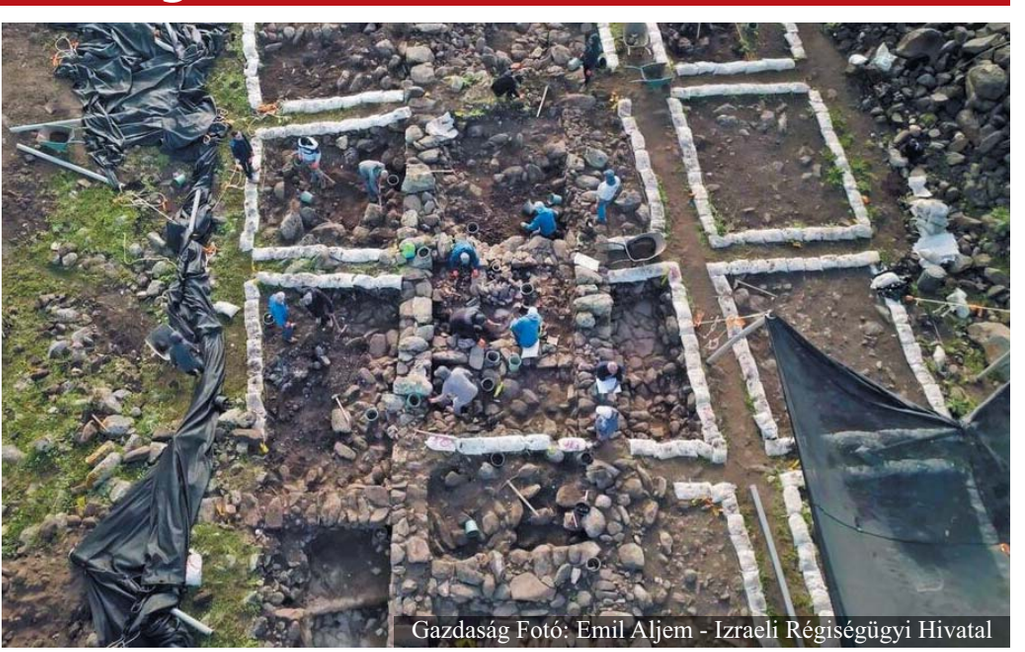
Gazdaság Fotó: Emil Aljem - Izraeli Régiségügyi Hivatal

A régészeti munkálatokat az izraeli vízművek, a Mekorot közreműködésével végezték, céljuk a terep megtisztítása volt, ugyanis a kormány 910 millió sékelből (százmillió forint) sótalanított vizet áramoltat majd a Galileai-tóba, hogy ezzel állandósítsák a vízszintet a háztartások, a mezőgazdaság és a szomszédos országok folyamatos vízellátásáért.

– Szerencsénk volt felfedezni egy időkapszulát: az általunk megtalált tárgyak ott maradtak, ahol a lakók hagyták őket, a szövőszéksúlyok még mindig a polcon feküdtek, és az edényeket is épségben találtuk meg – hangsúlyozta az ásatásokat vezető Amani Abu-Hamid, az Izraeli Régészeti Hatóság (IAA) munkatársa.

(Forrás: MTI)

Erkölcsi és egyéb törvények
Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével

Korábban az erabbi beszélgetésfolyamban Dési János, dr. Frölich Róbert és dr. Gábor György segítségével ta-nulhattunk a zsidósághoz kapcsolódó szokásokról és sok egyébről. De azóta sem maradtunk a trió nélkül, Kettőslátás - A Biblia a teológus és a filozófus szemével indult új sorozat, melyet szerdán 17:00-tól, az ima után követhetnek a dohányos zoom-on. S kövessék is figyelemmel, mert az előadásokat NEM lehet visszanézni. Azért a Pesti Sóletben rendre adunk egy rövid összefoglalót az elhangzottakból.

Mózes kiküldi a kémeket, nézzék meg mi vár rájuk Kánaánban, milyen föld minősége, milyen népek lakják, s mennyire erősek. Az összes kém áradozik arról, milyen bőséges a termés, mutatóba hatalmas fürt szőlőt is visznek, ám kettő – Józsué és Káleb – kivételével mind arra panaszkodik, óriások élnek ott, és nincs esély ellenük harcolni. A nép zúgolódik, hogy mind meghalnak és mennyivel jobb volt nekik Egyiptomban. Ezért természetesen haragra gerjed az Ö.való és úgy dönt, hogy elpusztítja a zsidókat. Mózes viszont pazarul védi meg őket – nem mellette érvel, hanem arról beszél, mit fog gondolni a többi nép, amely tudja, hogy kihozta őket Egyiptomból, ha megöli a zsidókat, beismeri a saját gyengeségét, hogy ígérete ellenére, nem tudja bevinni őket Kánaánba. Az Ö.való elfogadja Mózes szavait, ezért nem a teljes népet, hanem csak az örökéé lázongó nemzedéket bünteti, s az elégedetlenkedők, a 20 évnél idősebbek nem jutnak be Kánaánba, csak a fiaik. Miután negyven nap után tértek vissza a kémek, a nép negyven évig vándorol a honfoglalásig.

A Midrás szerint I.ten kijelenti, miután az embereknek semmi okuk a panaszra, mégis nyavalyognak, tesz róla, hogy később legyen miért sírni ezen az éjszakán. E nap pedig Áv hó 9-e volt, a két Szentély pusztulásának (és számos, zsidók elleni pogrom) napja…

Bileám és szamara

Kórah 250 neves, vezető emberrel összefog Mózes és Áron ellen, mondván ők ketten miért emelik magukat az egész szent nép fölé. A három főbűnöst: Kórához, Dátánt és Abirámot és teljes családját elnyeli a föld, míg a többi lázadót I.ten tüze emészti el.

Egy héttel később előbb a vörös tehénről, és az azzal kapcsolatos rendelkezésekről beszéltek előadóink. Az égő vörös tehén mellé cédrusfa, izsóp, karmazsin fonal is került a tűzbe, majd ha elégett, össze kell keverni vízzel, s a halott által tisztátalanná vált megtisztulhat, ha ezzel meghintik. Ez nem lehetőség, hanem kötelező megtenni! Érdekesség, aki a tisztító vizet érinti, az viszont tisztátalanná válik – estig.

Dr. Frölich Róbert elmondta, a korábbi nagy zsidó tudósok szerint sincs racionális magyarázat erre a rendeletre, I.ten ezt az utasítást adta, ezért így kell tenni.

Gábor György hozzátette, a holttest egy másik világhoz tartozik, más hatalmak alá tartozik, s a két világ találkozása miatt válhat/válik tisztátalanná a halott. Vélhetően egy ősi ceremónia lehet a háttérben.

Meghal Mirjam, majd a nép ismét lázongani kezd, megint visszasírja Egyiptomot, az ottani gyümölcsöket, s kiemeli, hogy itt még ivóvíz sincs. Mózes az Ö.való parancsára botjával kétszer üt a sziklára, amelyből aztán víz fakad. Ám előtte a következőket mondja: *„Hallgassatok ide, ti lázadók! Fakasszunk-e vizet nektek ebből a sziklából?”*

Mint, ha nem csoda lenne, hanem neki is lenne valós szerepe abban, hogy lesz víz. Ezért megharagszik az Ö.való és közli, hogy Mózes és Áron sem juthat be az Ígéret Földjére.

Ezt követően átmennének Edomon, annak királya nem engedi keresztül a zsidókat, akik I.ten parancsára nem harcolhattak, hiszen Edom fiai Ézsau leszármazottai.

A fejezet halállal kezdődött és halállal végződik, meghal Mózes másik testvére is, a főpap Áron, akinek ruháját (tisztségét) fia, Eleázár örökli. A nép megint elégedetlenkedik, megint jön a büntetés – ezúttal mérges kígyókat küld I.ten a népre. A bocsánatért esdeklők menekülését szintén egy kígyó, a rézkígyó hozza el.

Néhány győztes csata után az izraeliták elérkeznek Moáb síkságára. Bálák, Moáb királya azonnal követeket küld Bileámhoz, a prófétához, hogy jöjjön és átkozza meg a zsidókat.

Nem kell csodálkozni, hogy Bileám próféta, mert bölcseink szerint, amit a zsidók megkapnak, azt megkapják a nem zsidók is – a kérdés, ki miként él vele…

Bálák úgy gondolja, hogy az átok, a kimondott szó segít csatában. Bileám az Úr parancsára előbb nem, aztán mégis vállalja a „felkérést”. Ezt követően olvashatjuk Bileám és szamara jól ismert történetét, majd Bileám átok helyett háromszor is áldást mond. Másodjára arról beszél, a zsidók istenének nincsenek emberi hibái, **nem áskálódik, nem hazudik, egyenes,** nem ígér hiába…

Harmadjára pedig így szól Bileám: *„Mily szépek a te sátraid, Jákób, hajlékaid, ó Izráel!”*

Mai napig ezt mondja egy vallásos zsidó, ha belép a templomba – naponta kétszer is! Mi több, egy zsidó esküvőn is ez hangzik fel kezdésként.

Bálák megharagszik és elzavarja Bileámot, aki búcsúzásként azt feleli, amit már korábban is: *„csak azt mondom, amit az ÚR meghagy...”*

Majd a jövőt is bemutatja, ami fájhat Bálaknak, aki ennek ellenére útjára engedi a prófétát. Pedig azt hallja, hogy Izrael legyőzi Moábot és az összes többi környéken élő népet (Edom, Szeir stb.). A teljes jóslat még nem valósult meg, arra várni kell a Messiás eljöveteléig…

Következő alkalommal tartson velünk Ön is, az ima előtt, **17:00-tól** a zoom-on.

***Meeting ID**: 389 906 7799.*

IMÁRENDÜ

Hétköznap: **7:30**-kor kezdünk reggel, míg az **esti ima időpontja 18:00 óra**, helyszín a Talmud-Tóra.
A zoom-os programok napján (*kéthetente kedden*, illetve *szerdánként*) az esti imák **18:30**-kor kezdődnek.

Péntek esti ima: **18:00-kor** a **Dohány Templomban.**

Szombat reggeli ima **Dohány Templomban**:
Sachrisz: **9:30**,
Tóraolvasás: **10:00**
Muszáf ima: **kb. 10:45**
Este **18:00**-tól sálasüdesz (a kertben, rossz idő esetén a Talmud-Tórában)

Vasárnap reggeli ima: **8:00**-kor kezdődik.

Egy éj a zsidónegyedben

A korábbi évekhez hasonlóan magyar zsidó közösség kulturális és vallási létesítményei is bekapcsolódnak a Múzeumok Éjszakája elnevezésű rendezvénysorozatba, így idén is szeretettel várnak minden kedves érdeklődőt június 25-én éjjel, a szombat kimenetele után.

Amit kínálunk: szombatbúcsúztatás, számos izgalmas program gyönyörű és különleges helyszíneken. Lesz zenés irodalmi est, monodráma-előadás, tárlatvezetés, természetesen koncertek, sőt, a rendelkezésükre áll majd egy rabbi is, akitől bátran bármit megkérdezhetnek a zsidó vallásról. Használják ki az alkalmat! Jó szórakozást és gazdag szellemi feltöltődést kívánunk minden kedves vendégünknek!

Időpont: 2022. június 25-én, szombaton 21 óra 50-től hajnal fél kettőig.
Helyszín: Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár; Dohány utcai zsinagóga; a múzeum előtti Herzl-park; Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga.

Szokás szerint a Dohány utcai zsinagóga előtt (21:50), dr. Frölich Róbert országos főrabbi vezetésével HÁVDÁLÁ-val, szabadtéri szombatbúcsúztatással indul a program.
Miután szombat este vége a sábesznek, a Hávdálá szertartásával teszünk szimbolikus különbséget a szent és a profán, a világosság és a sötétség, a szombat ünnepe és a hétköznapok világa között.

Programok a Dohányban:
22:00-22:30 Boros Tibor zongorakoncertje
Zsidó dallamokat hallhatnak a zsinagógában a Hava Nagilától a népszerű és jól ismert Shalom Aleichemig. A közönség Boros Tibor zongorajátékával hangolódhat rá az éjszakára.
22:30-tól vezetett séták a Dohány utcai zsinagógában
Az éjszaka folyamán – négy alkalommal – idegenvezetők segítségével ismerkedhetnek meg a Dohány utcai zsinagógával, a templom történetével és érdekekességeivel.
A séták fél 11-től kezdve óránként kezdődnek: 22 óra 30; 23 óra 30; 00 óra 30; 01 óra 30).

Programok a Herzl-téren:
22 órától zárásig: „Herzl Beach"
A zsidó múzeum előtti téren állt Herzl Tivadar szülőháza. A modern Izrael megálmodójának emlékét idézzük fel a zenehallgatásra, beszélgetésre, lazulásra is alkalmas Herzl-parkban. A program a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár, valamint az Izraeli Kulturális Intézet (IKI) együttműködésében valósul meg.

23 óra: A Hamsa zenekar koncertje
Szenvedélyes keleti dallamok, keserédes latin balladák, több ezer éves liturgikus dalok csendülnek fel ezen az éjszakán a múzeum előtti téren.

A **Zsidó Múzeumban** dr. Verő Tamás főrabbi várja a látogatók kérdéseit a zsidó vallással, hagyománnyal, történelemmel kapcsolatban. De lesz múzeumi tárlatvezetés és zenés irodalmi est is.
A **Rumbach Sebestyén utcai zsinagógában** Fullajtár Andrea előadásában Karády Katalint idézi meg.

Bővebben: https://tinyurl.hu/V1fN

Főhajtás mártírjaink tiszteletére a temetőkertben

Június 19-én (Sziván 20) tartotta a Dohány körzet a szokásos Mártír-megemlékezését, a temetőkertben. Egy korábbi rabbitanácsi döntés alapján Sziván 20-án azokra az áldozatokra emlékezünk, akiknek nem tudjuk nevét és/vagy haláluk időpontját.
Zsinagógánk a világon az egyetlen, amelynek kertjében temető található, amelyben majd 2500 mártír nyugszik – s emlékeztet nap, mint nap…
A Dohány körzet elnöke, Nádel, Tamás üdvözölte a megjelenteket, míg főrabbija, dr. Frölich Róbert mondott emlékező beszédét. Közreműködött még Fekete László főkántor és Rudas Dániel kántor.
Az esemény végén a Wallenberg-parkban található, a Kamenyec-podolszkij-i áldozatoknak emléket állító márványtáblánál hangzott fel a közös Kádis.

Sziván 20

Zsidó történelmi gyásznap, melyen több tragikus esemény történt az európai zsidók életében. Az első még 1171-ben, Blois-ban, klasszikus vérvád, melynek nyomán 31 zsidó férfit és nőt ítéltek máglyahalálra. A következő évben Rabbénu Tam rendelte el emlékükre a böjtnapot. Szűk 500 évvel később, Hmelnyickij Bogdán kozákjai kb. félmillió zsidót mészároltak le 1648-1649-ben. Emlékükre a már meglévő, majd fél évezrede bevezetett böjtöt egészítették ki egy újabb történelmi tragédiára emlékezéssel. A döntésben az is szerepet játszott, hogy Sziván 20-a nem eshet szombatra, amiért a böjtnapot egy nappal el kéne tolni.

Mily félelmetes ez a hely…

Továbbra is várunk mindenkit kéthetente hétfőn a Talmud-Tórában (VII. Wesselényi u. 7.) az ima előtt, 17:00 órakor. Júliusban is folytatódik „Mily félelmetes ez a hely…" címmel dr. Frölich Róbert, főrabbi előadássorozata, mely bevezet a zsinagóga érdekes világába, az imádkozás és a zsidó vallás rejtélyeibe.
Következő alkalom: július 4-e.

Dési János

Gyulai dédnagybátyám emléke

Egy nagyon szép képes kötet akadt nemrégiben a kezembe. A címe: „A gyulai zsidóság emlékkönyve”. Merthogy a gyulai zsidóságból, ahogy a vidéki Magyarország zsidóságának a nagy részéből is, csak egy emlékkönyv maradt meg mementónak. Készítették: Durkó Károly, Kereskényiné Cseh Edit és Székely Árpád, a kiadó pedig a Gyulai Évszázadok Alapítvány.

Asler Ignác

Imponáló mennyiségű adatot, képet, dokumentumot gyűjtöttek össze a szerzők, hogy egy tanulságos képeskönyvet állítsanak össze belőle. Merthogy, mint az előszóban összefoglalják a XIX. század második felétől kezdődő „boldog békeidők” relatíve hamar véget értek. (És itt jegyezzük meg, elég későn kezdődtek, Gyulára is csak a XIX. század második felétől – bár már a XVIII. század első felében is éltek itt szórványosan zsidók – költözhettek be a zsidók, hogy aztán alig száz év múlva a halálba deportálják őket. „Csaknem 420 gyulai zsidó honfitársunkat pusztította el az ember által létrehozott borzalom, a holokauszt.”

A zsidó kereskedők megtelepedésének történetét, s vitájukat a konkurens görög, román, német, magyar kereskedőkkel jegyzi fel a kötet. Aztán jönnek a viszonylag konszolidált idők. Majd a zsidóüldözés kora.

Ennek a könyvnek nagy erőssége a fotóanyag, amit megmutatnak összeállítói. A sorra nyíló üzletek fotói, a hengermalom képe. Aztán esküvői fényképek, mosolygós gyerekek a helyi fényképész műterméből származó képeken. A Silberstein család házi ünnepsége, vagy Hraskó Péter kisgyermekkori fotói.

És egyszer csak két kedves, idős házaspár néz a kamerába. Mosolyognak, ahogy az illik ilyenkor. Jól öltözöttek, az urakon öltöny-nyakkendő, a hölgyeken is elegáns ruha. A házuk előtt állnak – polgári jólét és békesség árad a képből. Illetve mégsem. Ugyanis az idillt alaposan elrontja, hogy a ruhájukra hatágú sárga csillagot kellett varrniuk. Miért fényképezkedtek sárga csillaggal a mellükön, nem tudjuk – bár kétségtelen, mint a holokausztfoto.hu oldalról kiderül nem volt az ilyesmi a korban akkora ritkaság. A képek 1944 tavaszán készültek – a fák már levelet hajtottak, a bokrokon látszik, hogy nemrég nyírták őket. Hideg sem lehet, hiszen kabát nélkül pózolnak. (S azt is tudjuk, sárga csillagot 1944 április elejétől kellett viselni.) A képaláírás szerint ezt a négy idősebb embert 1944 június 29-én ölték meg Auschwitzban.

Sorakoznak a dokumentumok és a képek. Az egyiken egy fiatal hölgy, jólfésülten nevet ránk. Déri Ferencné, a gyulai gettóban készült képen. Kezében egy két-három éves kisfiú, Steinberg Róbert – akit szintén Auschwitzban öltek meg. Levelek, személyes beszámolók idézik fel a történteket. Aztán jönnek a híres gyulai zsidók, mint Székely Aladár, vagy Tolnai Simon.

És most jön, amiért először kézbe vettem ezt a kötetet.

Adler Ignác – gyulai rabbi. Annyit tudtam a családi történetekből, hogy dédapám, Adler Illés óbudai, majd Rombach utcai rabbi testvére Gyulán működött szintén rabbiként. Az egyébként gazdagon illusztrált, adatgazdag kötet itt sajnos szófukarabbnak tűnik, nyilván a források hiánya miatt.

Annyi azért kiderül, hogy dédnagybátyám 1878-ban született Jánoshalmán (azaz tíz évvel volt fiatalabb, mint dédapám.) Azt tudtam, hogy apjuk Adler Sándor paksi főrabbi volt, nővére Adler Mariska, Scheiber Sándor édesanyja. De azt itt olvastam először, hogy nagyapjukat – aki az én ősöm is – a szabadságharc idején, Ada községben, ahol rabbiként működött, hazafias magatartása miatt 1849-ben a rácok kivégezték. Jó lenne egyszer erről is többet megtudni.

Ignác felesége Feldmann Mózes budapesti rabbi lánya, Róza volt. Két lányuk Erzsébet és Éva – őket is Auschwitzban ölték meg, szüleikkel együtt. Erzsébet 31 éves volt, Éva 22.

Adler Ignácot a gyulai hitközség egyhangú szavazás után hívta meg az 1908-ban megüresedett rabbi – állásba. (Az egyhangú szavazás akkoriban sem volt gyakori.) Tisztségébe bátyja, rabbi dédapám, Illés, iktatta be. Ignác évtizedeken keresztül szolgálta közösségét mindenki megelégedésére. Részt vett a helyi oktatás szervezésében, a szociális munkában. Tagja volt a város egészségügyi bizottságának és szegények segítésével foglalkozó bizottságának is. Emlékét ma utca őrzi a városban.

Megbélyegzés. Fent Goldmann Mihály és Silberstein Etelka, lent Leitner Menyhért és Silberstein Regina sárga csillaggal, 1944 tavaszán.
Ugyanazon év június 29-én mindannyiukat Auschwitzban ölték meg.

Egyelőre ennyit tudunk. Adler Ignác sorsát akartam alaposabban megismerni, de egy remek kötet áttekintésének az élményével gazdagodtam. A város zsidóságának a bemutatása után jönnek azok az épületek, – nem kevés áll még ma is belőlük – amelyek a zsidósághoz köthetők. Az egykori zsinagóga ma zeneiskola. A temető bemutatása és a mai megemlékezések képei zárják a könyvet.

Az alapítványnál interneten megrendelhető a mű – aki érdeklődik a (zsidó) várostörténet iránt, ne hagyja ki.

Szentgyörgyi Zsuzsa

Az éhség csak nőni fog

Ezúttal nem a valóságos, az élelem iránti éhségről és nem is az egyelőre kevésbé fenyegető szomjúságról szólok, bár ne feledjük, ahogy növekszik az emberiségnek immár a nyolc milliárd főt túllépő létszáma, ez, a címben lapuló probléma is egyre feszítőbbé fog válni. Ám én itt egy másik, egyre erősödő éhséget elemzek: a villamos energia iránti igényt

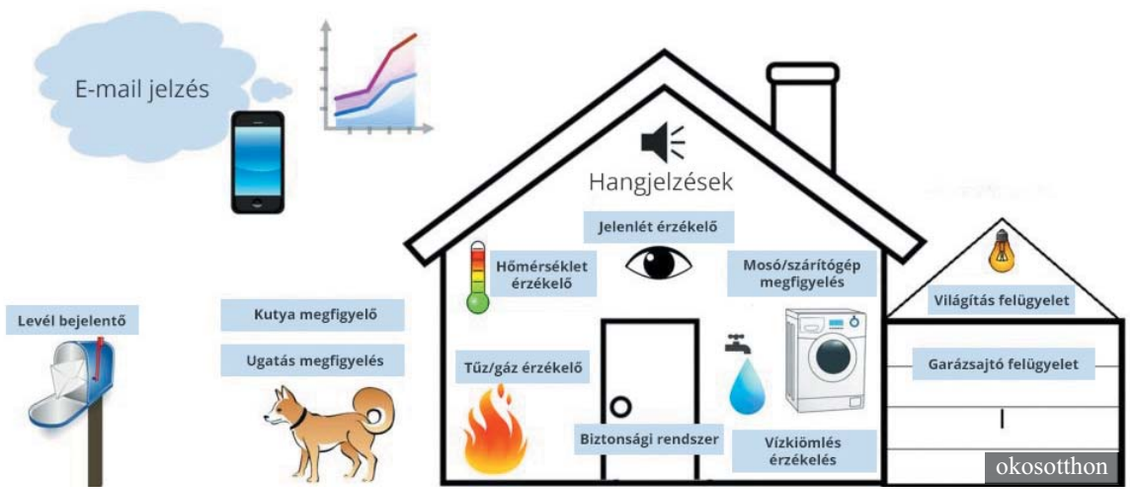

Akadnak heves zöld politikusok, akik mindenfelé, így nálunk is meggyőződéssel hirdetik, a technikai haladással a villamos-energia fogyasztása csökkenni fog az elkövetkező években. Valóban? Vizsgáljuk meg!

Kezdjük egy egyszerű példával! Az én polgári háztartásomban tucatnál több világítótest, köztük nem is egy számos fényforrással adja a fényt. Igaz, már jóval kevesebbet fogyasztva, mint évtizeddel ezelőtt, mivel áttértünk hosszú életű és keveset fogyasztó modern lámpákra. Hanem az életünkben egyébként rendkívül fontos világításon kívül egyre számosabb és ráadásul egyre „okosabb” eszköz segíti életünket, amelyek fogyasztása az egy-két watt-tól a kilowattig terjed. Például a legújabbak, az elektronikus eszközök: tablet, asztali számítógép, nyomtató és szkenner meg persze, okostelefon, aztán még személyi segélyhívó, és ezeket gyakorlatilag naponta tölteni kell. Nem hivalkodó, de eléggé modernnek nevezhető háztartásomban mindenféle remek, villannyal működő eszközt találunk, a viszonylag „nagyétkű” tűzhelytől, grillsütőktől, mikrohullámú sütőmelegítőtől, a hűtő- és fagyasztógépektől, mosogatógéptől, elszívótól kezdve az ilyenolyan, egyre intelligensebb robotokig. Jelentős fogyasztó a mosógép, no meg télen a fűtés, vagyis a forró vizet szállító keringtető szivattyú. Igen hasznosak a klímaberendezések, amelyek nyáron hűtenek, télen pedig, rásegítve, fűtenek. És persze, villannyal működik a garázsajtó is. A lakást védő rendszer is kíván némi wattokat, de az nem sok. Aztán még ott a tévé, a zenei készülékek, ám fogyasztásuk a fentiekhez képest szinte elhanyagolható. A jómódú családoknál ezekhez még a medencében vízforgató és hullámoztató, amellett szauna, jacuzzi meg a garázsig menő útszakasz fűtése is járulhat. Mindezekhez már köztünk van a jövő nagy ígérete, a villamos hajtású autó. Ezek csak mintegy öt százalékát teszik ki a most futó gépkocsiknak, de a zöldek szándéka erős növekedést kíván. Márpedig a villany-autók fogyasztása már igencsak erősen megnöveli az energia-termelési igényeket.

Egy-egy családnál is eléggé jelentős a villamos fogyasztás, és ezt hazánkban milliós nagyságrenddel kell megszorozni. Ámbár a „jelentős” jelzőt némileg korrigálni kell, mert az említett készülékek, eszközök fogyasztását a technikai haladás erősen csökkentette. Ugyanakkor, mint fentebb láthattuk, egyre újabbakkal nőtt a számosságuk.

Az igazi nagyfogyasztó az ipar, az ipari termelés. Napjainkban épül, települ országunkba tizennégy olyan gyár, amelyek a mostanság és a jövőben egyre nagyobb mennyiségben és választékban igényelt akkumulátorokhoz gyárt majd anyagokat meg részegységeket. Ezek bizony igencsak jelentős villamos fogyasztókként jelentkeznek, megtoldva a már korábban is itt működő gyártóvállalatok igényeit. Mi több, a mostani, modern gyártási folyamatokban egyre kiterjedtebben alkalmaznak automata sorokat meg robotokat, amelyek természetesen villannyal működnek. Ezek is jelentős mértékben növelik a fogyasztást. Tehát, az iparban sem csökken, hanem éppenséggel nőni fog a villamos táplálás iránti igény. A modern mezőgazdaságban is egyre több, különféle funkciójú gép, sőt, géprendszer működik. Mindehhez járul a közlekedés, a különféle szolgáltatások, kiemelten az egészségügy fogyasztási igénye. És ezekben egyre újabb, egyúttal egyre számosabb modern eszközt használnak, amelyek gyakorlatilag szinte kizárólag villamos táplálással működnek.

Kétségtelen, hogy a mai, modern villamos eszközeink lényegesen energia-hatékonyabbak, mint az elődeik. Vegyük azonban észre, hogy ennek a redukált fogyasztásnak ára van, nem is kevés. Például, az élettartam. Az idősebb emberek, mint én is, jól emlékeznek, hogy a korábbi háztartási eszközök akár másfél, sőt két évtizedig is eléltek. De hasonló kijelentést tehetünk a műszaki haladást érzékenyen követő gyártó eszközökre, berendezésekre is. A lényegesen rövidebb élettartam, hozzávéve a modernizálásból fakadó eszközbővítéseket is, azt generálja, hogy gyorsabban cserélődnek eszközeink, berendezéseink. Márpedig mind az újnak a gyártása, mint az elhasználtnak a lebontása, belőle a felhasználható anyagok, esetleg részegységek kinyerése igen jelentős energiafelhasználással jár. Végső soron tehát nemhogy csökken a felhasználandó villamos energia iránti igény, ellenkezőleg, növekedni fog. És éppen a technikai fejlődés generálja ezt a növekvő igényt.

Nagy kérdés maradt hátra: hogyan, miből fedezzük majd ezt a fogyasztást? Mert közben a jelentős teljesítményeket leadó, folyamatosan működő szénerőműveket klímavédelmi okokból le kell állítani. Az olajjal, a gázzal táplált erőművek kétségtelenül kevésbé terhelik a légkört, mint a szénerőművek, de terhelik. Ráadásul üzemanyagukkal az ellátás erősen függ a piaci viszonyoktól, sőt, a békétől is. Atomerőművek? Nem egy helyen a politikai küzdelmek támadásainak áldozatai. Természetesen erősen feljövőben vannak a megújulókkal működő erőművek. Ám e megoldások kilátásai, jövője már további, részletes fejtegetést igényel.

Pesti Sólet | *a Dohány utcai körzet havilapja* | 2022. június 24. | 5782. Sziván 25.

Szántó András

ÓBUDA KIFOGYHATATLAN VENDÉGLŐS EMLÉKEI

A múltidéző túra harmadik fejezete a kerület vendéglős világában

Néhány éve, hogy új sorozatot indítottunk, amely már akkor is többek tetszését elnyerte, s azóta is népszerű. Így folytatjuk a sok érdekességgel tarkított utazást - a XX. század elejének Budapestjén. Továbbra is a kiváló www.melyenszanto.blog.hu szerzője, Szántó András válogat a blogban megjelent legérdekesebb írásaiból – korábban már jártunk a Római-parton, egy hónapja visszatértünk Óbudára, s maradjunk most is ott.

Vendéglő „A kenyeres pajtáshoz”

Ha az Újlaki piactól elindulunk kifelé (a városhatár felé), arányosan csökken a vendéglők száma, de még itt sem kell túl sokat gyalogolnunk egyik kocsmától a következőig. A *Kenyeres Pajtáshoz címzett étterem* például a Kenyeres utcába telepedett 1938-ban, amikor *Hikman Ferenc* megalapította.

A környék akkor népesült be a régi földszintes házak mellett új, többemeletes lakóházakkal is, melyeket a modern, kicsit bauhaus-os stílusban terveztek, és jórészt ma is állnak! A kocsmát az ott lakó kispolgári közönség látogatta. Szinte mindenki ismert mindenkit a környékbeliek közül. A kocsma belső tere hasonlított a többi óbudai kocsma átalakított lakószoba-szerű környezetéhez. A bejáraton át a söntésbe jutott az érkező, onnan egy kisebb helyiség nyílott néhány asztallal és a konyha. Az igazi értéke a kerthelyiség volt, ahová nyári estéken szívesen látogattak el a családok egy kis meghitt beszélgetésre, hűsölésre.

A Hickmanoknak nem volt szőlőjük, a bort vidékről, termelőtől hozatták. Feltehetőleg a Balaton-felvidékről, hogy pontosan honnan, nem tudjuk. A ház specialitása a „háromdecis” volt, azaz három deci szürkebarát és két deci szóda, amiért gyakran a gyerekeket szalajtották el otthonról a vasárnapi ebédhez. Az üzletben a fiatalok szolgáltak fel, a konyha a nagymama birodalma volt. A kocsmában rendszeresen nem készült meleg étel, de némi hideg harapnivaló, felvágott, pogácsa mindig akadt. No meg virsli „szafttal”. Azonban mint a legtöbb óbudai kocsmában alkalmanként - rendelésre – itt is főztek meleg ételt. Néhány hajdani törzsvendég különösen a Nagymama kitűnő lecsójára emlékszik.

A Kenyeres pajtáshoz címzett vendéglő „maradványáról” még az 1960-as években készült egy fotó, de a hajdani emlékek már nem folytatódtak a kocsmában.

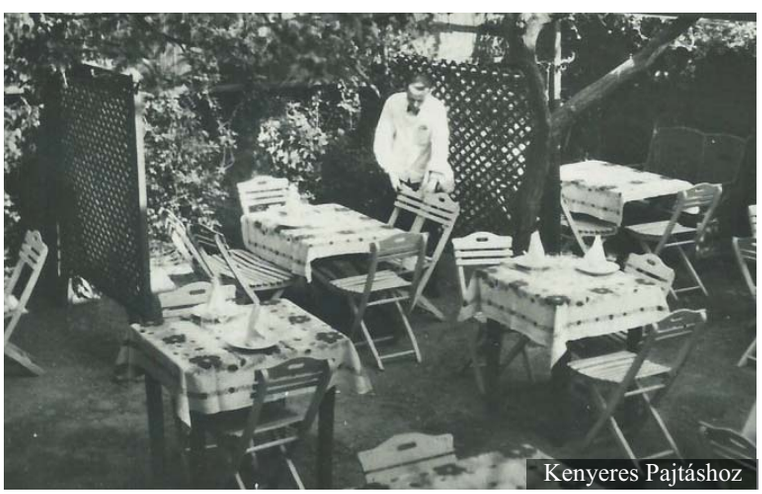
Kenyeres Pajtáshoz

A „Fahn” vendéglő (Fáni étterem)

A Vörösvári út és a Bécsi út nagy kanyarulatánál rendbe hozva, és az eredeti formájában áll egy földszintes épület a Vörösvári út 131-133. szám alatt. Most olasz étterem működik benne. Ez az étterem egyike azon óbudai helyeknek, amelyek alapításuk óta szinte megszakítás nélkül azonos funkcióval működnek manapság is. A tulajdonosok közben sokszor változtak.

A régi Óbudára még emlékező idősebb emberek emlékeiben ez „a Fáhn vendéglő” néven él, holott *Fahn Gyula* előtt és után is több tulajdonosa volt az üzletnek. Kétségtelen, a múltbeli tulajdonosok közül Ő tette a legnépszerűbbé és leghíresebbé kocsmáját.

Fáni étterem

Az óbudai kocsmákról készült regiszter szerint a Vörösvári út 131 - 133. szám alatt 1907-ben nyitott kocsmát *Streck István*, majd egy évvel később, 1908-ban *Ziegler György*nek adta át az üzletet. A Zieglerek 1935-ig vezették vendéglőjüket, utoljára négy Ziegler testvérre maradt az üzletvezetés minden gondjával együtt. A négy fivér nem tudott megegyezni a munkafelosztás és üzletvezetés dolgában, így eladták a kocsmát. Tőlük 1935-ben Fahn Gyula vette át a boltot. A kocsma felvirágoztatásában és hírnevében kétségen kívül Fahn Gyuláé volt a legnagyobb érdem, de nem elhanyagolható a ház földrajzi elhelyezkedése sem.

A 72-es villamos végállomása, illetve az Óbudai temetőhöz igyekvők rendszeres „vonulása” miatt biztosítva volt a forgalom. Ez persze nem lett volna elég a megfelelő házias ételek, remek jó borok és – a hirdetéseikben is kiemelt – sramlizene nélkül. A temetések után még jobban megnőtt a vendéglő forgalma. Sok család tartotta ebben a vendéglőben a halotti tort, és tartják sokan napjainkban is.

A vendéglő helyiségei, a söntés és az egyes termek „U” alakban fogják közre a kerthelyiséget, innen nyílik a boltíves pincelejáró. A kertben egy azóta hatalmassá és terebélyessé növekedett fa borítja árnyékát az asztalokra és az ott letelepedőkre.

A régi idők még élő tanúi szerint 1917-ben a Magyarországra menekült orosz gárdatisztekből alakult balalajka zenekar mulattatta a vendéglő közönségét. A zenekar a különlegessége miatt is sok vendéget vonzott, igazi hírnevet mégsem ők szereztek a Fáhn vendéglőnek, hanem a Fáhn korszakban működő sramli zenekar és énekesük, a híresnevezetes Kraft Pepi.

Sramlizenészek

Kőbányai Halászkert

Az 1950-es években a Fáhn vendéglőt is elérte a végzete. Államosították és üzemeltetését a Vendéglátóipari Vállalat vette át. Nevét is megváltoztatták *Óbudai Népkert*re. Színvonala sem volt már a régi, csaknem talponállóvá züllött. A rendszerváltást közvetlenül megelőző időben, 1995 és 1999 között Sramli söröző néven futott, üzemeltetői próbálták újból feltámasztani a vendéglő régi hírnevét. Sok tulajdonos- és stílusváltás után olasz étterem lett.

Csak az érdekesség kedvéért említem meg, hogy ebben a nagy kanyarban szemben is volt egy ragyogó kerthelyiséggel rendelkező étterem, *Karl Ferenc* vendéglője.

A „Sipos”

A közelmúltig a Sipos volt Óbuda „zászlós-hajója”, a legtöbbet emlegetett és autentikusnak ismert óbudai vendéglő. Rengetegen beszéltek-emlékeztek róla és sok írás foglalkozott vele, ám hiába kerestem leírást, amely a kezdetektől említette volna – ezért vázlatosan összegzem az ezer helyen található adatokat, ismereteket. A Sipos-történet azért is szerteágazó, mert a leírásokban, emlékezésekben sok az ellentmondás. A legjobb forrás Gálosfai Jenőné könyve az óbudai vendéglátásról (Kockás abrosz, jó kadarka címen jelent meg 2007-ben). Azt azonban ő sem említi, hogy 1929-ben a Magyar Szállodás és Vendéglős Évkönyv hat Sipos vendéglőst sorol fel (egyikük: Sipos Benő kedves barátom), akik közül Károly még a kőbányai címen, de Ferenc már a IX. kerület, Ranolder utca 9. számon szerepel. Rajtuk kívül említi a jegyzék Antal, Benjamin, Gyula és Mátyás nevét, de sehol sem találtam nyomát a rokonságnak, vagy más kapcsolatnak.

A nagy kaland Kőbányán kezdődött. Az alapító, *Sipos Ferenc* kiskocsmája a Martinovics téren volt, ahol öccse, *Sipos Károly* mellette tanulta a mesterséget. Amikor a népszerűségük miatt kinőtték a kiskocsmát, Sipos Károly 1925-ben megnyitotta a *Kőbányai Halászker*tet a Belső Jászberényi út 43-ban.

A Régi Sipos halászkert

Károly a közeli Kispest vendéglősétől, a *Gödör* tulajdonosától tanulta meg, a városok belsejében is kedvelt lehet egy hal-vendéglő, s szálkanélküli halászlé készítését is a kispesti vendéglősöktől tanulta és vitte át Óbudára. A Sipos kert 1930-ban megszűnt Kőbányán, mert elköltözött Óbudára.

A Lajos utca 46. szám alatt régóta működött kocsma. Első tulajdonosa *Milacher Imre* volt, aki üzletét 1883-ban nyitotta meg. Milacher Rozália – vélhetően Imre leánya – 1885-től vezette tovább a kocsmát. Férjhez mehetett és a kocsmát ettől kezdve özv. Milacher Imréné vezette. Milacherék további sorsáról nem tudunk, de üzletüket a következő tulajdonos, Sipos Károly világhírűvé tette.

Sipos Károly 1880-ban született Nagykárolyban. Tanulmányait 1896-ban fejezte be és először vidéki városokban dolgozott, majd 1910-ben Budapestre költözött. Feleségül vette Hess Annát, aki régi vendéglős családból, az ismert Maloschik famíliából származott.

Óbudán a 30-as évek rengeteg vendéglője és kiskocsmája mellett, nehezen indult be az üzlet, de a remek ételek, a jó hangulat és a sramli zene hamarosan egész Budapestről csábította a vendégeket. Sipos úr felújította az épületet, a kocsi-beállásra szolgáló nagykaput is megnyitotta, így rögtön a kerthelyiségbe jöhettek az emberek. Ahol a legszembetűnőbb a kert közepén álló szokatlanul nagy akvárium volt, tele élő hallal. Amit a vendégek kiszemeltek, az hamarosan a tányérjukra került, miközben egy-két liter jó balatoni és Eger vidéki borral vészelték át a várakozási időt.

A legközelebbi Duna-partnál egy kis uszályban várakoztatták a friss halakat (a Dunán járó „propeller” kikötő stégje mellett). Itt, a közeli Duna parton hamarosan nyitottak egy kerthelyiséget, amely a mai Dereglye utca végénél, a vízparton lehetett, kilátással a Margitszigetre. Sipos úr jól gondolta, hogy az érkező kirándulókat becsábítja (a remek halászlé-illatokkal) a vendéglőbe, mielőtt még „szétszéledne” a többi vendéglő felé.

Sokat költöttek hirdetésekre, így az üzlet egyre jobban ment, ezért Sípos Károly felkérést kapott egy hegyvidéki étterem vezetésére is. A Zugligetben bérelt vendéglő közel volt a villamos végállomáshoz, és 1939-ben már híressé is vált – akkoriban a hétvégeken zengett a Buda környéki hegyvidék a kirándulók tömegétől. A háború kitörése miatt a forgalom gyengébb lett, így Sipos úr már nem tudta folytatni a saját autójával a napi ingázást Óbuda és Zugliget között – a hegyi éttermét továbbadta.

Óbudán azonban folyamatosan bővítettek (a házban lévő kis lakások megszüntetésével), sőt egyre több külföldi vendég is látni akarta a kerület gyöngyszemét és kóstolni a híres halászlét, túrós csuszával. Megjelentek a vendéglőről olyan képeslapok is, amelyeken a magyar mellett német felirat is volt.

Sipos Károly 1942-ben 62 évesen meghalt. Az éttermet felesége vezette egy évig, amikor férjhez ment Kugler Ferenchez, akinek nevére került az üzlet. Egy év múlva a halászkert továbbra is Sipos néven üzemelt, és ezt a nevet a későbbi államosítás után is megtartotta. Óbuda rekonstrukciója során tervbe vették a Lajos utca egy részének lebontását a Bécsi útig, hogy ide is házgyári lakótelepet építsenek. Egyetlen helyen akarták megőrizni a régi hangulatot – a Fő-téren és környékén –, mint egy rezervátumot. Csak a Sipost akarták megtartani, ezért Új Sipos néven a vendéglőt a Fő térre mentették át. Ennek vezetője lett 1983-tól *Fejér Miklós*.

A Lajos utcai Sipost ekkortól a „régi” jelzővel illették. Az épület kb. a rendszerváltásig állt, akkorra annyira leromlott, hogy lebontották, pedig karbantartással megmaradhatott volna. Fejér Miklós megvette a telket és a régivel megegyező méretben és külsővel, de korszerű anyagokból és berendezéssel felépíttette a Sipos vendéglőt, ami Régi Sipos néven üzemelt. Fő vonzereje továbbra is a halételek készítése, de más ételeket is felszolgáltak.

A Siposnak új és önálló fejezete kezdődött, hamar mindenki újra róluk beszélt Budapesten, ha a vendéglátás szóba került. Mivel Fejér Miklósnak ősidők óta a sport volt a szerelme, evett ott a labdarúgó Aranycsapat szinte minden tagja, hosszú ideig úgy támogatta a magyar sportot, hogy a MOB, valamint több sportági szövetség számára rendezvényeket szervezett, étterme közgyűléseknek, sajtótájékoztatóknak adott otthont.

Fejér Miklós az utolsó években lányaival vezette az éttermet; pontosabban a lányok vezették, ő a vendégekkel foglalkozott, akik között sok volt az ismerős. 2015. novemberében hunyt el, 88 éves korában. Az „Ő” Siposa sohasem lesz már többé. A gasztronómiai sikerek ellenére Fejérék a csökkenő bevételből már nem tudták kigazdálkodni a felújításokra felvett hitelt, s 2014 májusában végleg bezárt a Régi Sipos.

Az alábbii oldalon bővebben, illetve még több képet találatnak: https://tinyurl.hu/4wAu

Sírfelújítással emlékezett nagyjaira a Fradi

Nemcsak nálunk zsidóknál szokás emlékezni a régiekre, de a Ferencvárosi Torna Club is így tett. Két, több évtizede elhunyt meghatározó sportolójára emlékezett, s mivel már egyiknek sincs élő hozzátartozója, a klub újította fel komoly anyagi ráfordítással sírjukat a Kozma utcai zsidó temetőben. Tobak Csaba, a Fradi Múzeum vezetője nem csupán a szervezésből vette ki a részét, de ő idézte fel Blum Zoltán és Fazekas Tibor pályafutását azokon az „átadásokon", melyeken a klub korábbi remek sportolói is megjelentek.

Blum Zoltán és Fazekas Tibor

Blum Zoltán és Fazekas Tibor közül a sportrajongók többsége is talán csak előbbit ismeri. A többszörös bajnok, válogatott labdarúgót, aki edzőként is felért a csúcsra, s máig egyedülálló eredményével (is) a klub legendájává vált. Míg utóbbiról, a honi vízilabdázás 100 évvel ezelőtti meghatározó tagjáról kevesen hallottak. Ezért kezdjük vele!

Fazekas – eredetileg *Friedmann* – *Tibor* szinte éppen 130 éve, 1892. június 9-én született.
Első sportélménye a Császár uszodához kötődik, ekkor megnyerte a 13 évesek úszóversenyét. Ezután belépett a Magyar Úszók Egyesületébe (MUE), ahol az úszás mellett vízipólózni is elkezdett. Aztán két társával (Hégner Jenő és Ádám Sándor) 1910 elejére kiléptek a MUE-ből és kérték felvételüket az FTC-be. Ebből nagy botrány lett, a Magyar Úszó Szövetség vezetői a MUE tagjaiból kerültek ki, akik meg akarták akadályozni az átigazolást, mindhárom játékost eltiltották. Ám pont az eltiltás alatt lett ismert az FTC, mert Ausztriában és Németországban játszhattak az eltiltottak, miután az ellenfél kérésére kaptak a magyar szövetségtől ideiglenes játékengedélyt. Ha játszottak, nyertek is, egyik mérkőzést a másik után. Általános vélekedés szerint, ha az 1912-es stockholmi olimpiára az FTC-t viszik ki, mint magyar válogatottat, ma eggyel több pólós olimpiai aranyunk lenne. De azt nem bírta el a csapat, hogy olyan úszókat is beraktak a világklasszisok mellé, akik először fogtak labdát a kezükbe.
Fazekas Tibor a közönség kedvencévé vált az FTC-ben és a válogatottban. Hátvédként iskolát teremtett, akir évtizedek múlva is utánozni akartak, de hiába... A Fradiban 1929-ben játszotta utolsó mérkőzését, a klubbal 12-szer nyert magyar bajnokságot és 3-szor Magyar Kupát. A válogatottal az első, az 1926-os budapesti és az 1927-es Európa-bajnokságon is aranyérmet szerzett. Két olimpián 5. helyet végzett.
Miután befejezte sikeres pályafutását, a civil életben is bizonyított, több gyárnak is igazgatója, igazgatósági tagja lett. Műgyűjtő volt, a lakásában a sok értékes műtárgy mellett mindig fő helyen állt az FTC-től kapott örökös bajnoki plakett. Negyven éve, 1982-ben hunyt el.

Blum (Virág) Zoltán is 1892-ben. január 3-án született, Pápán. s korán, már 1959 decemberében meghalt.
A család fővárosba költözése után, már a 14. születésnapja előtt a Ferencvárosi Torna Clubba került. Végigjárta a ranglétrát, s 1911. szeptemberében szerepelt először az első csapatban. Egy év múlva pedig a válogatottban is bemutatkozott, az ország egyik legjobb baloldali fedezete volt, nagyszerűen helyezkedett, kitűnő fejjátéka és küzdőszelleme is a legjobbak közé emelte.
Senki nem gondolta, hogy az 1912/13-as bajnokság megnyerése után olyan sokat kell várni a következő elsőségre. Ám jött az MTK sikerkorszaka, ez idő alatt sokan elhagyták a Fradit, vagy abbahagyták a játékot, Blum Zoltán maradt és végre az 1925/26-ös utolsó amatőr bajnokságban az élen végzett. Majd a következő évben, az első profi szezonban is, s 1927-ben lépett pályára utoljára. A 16 év alatt 4 bajnoki címet, 2 Magyar Kupát nyert, 38-szor a magyar válogatottban is játszott.
Három évvel később, 1930. június 19-én vezette először a Fradit edzőként, s 339 mérkőzést követően 1937. március 7-én búcsúzott. Sem előtte, sem azóta, nem akadt, aki egyben ennyi ideig ülhetett volna a Ferencváros kispadján. Két bajnoki cím és két Magyar Kupa győzelem fűződik a nevéhez.
Na de milyen bajnoki cím! A második, az 1931/32-es 100 %-os bajnokság, 22 mérkőzésen 22 győzelmet aratva lett bajnok a csapatával, amely 105 gólt szerzett és csak 18-at kapott. Az egyik kupagyőzelme is példátlan, az 1933-as kupadöntőben 11:1-re mosta le a friss bajnok Újpestet.

Blum felújított síremléke és Tobak Csaba

Jahrzeit-napok a falnál

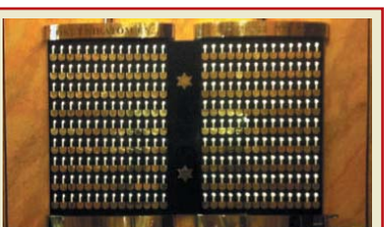

A Dohány utcai Zsinagógában a fekete gránitból készült Jahrzeit-falon a kis névtáblák fölötti gyertyák évente öt alkalommal gyulladnak fel, s emlékeztetnek elhunyt hozzátartozóinkra, ismerősünkre. A négy Mázkir napon, vagyis Jajm Kippur, Smini Áceresz, Pészach 8. és Sovuajsz 2. napján és haláluk héber naptár szerinti évfordulóján – az előző estétől – világítanak szeretteinkért a gyertyák. Lapunk úgy segít Önöknek, hogy közreadjuk, elhunyt szeretteiknek mikor is van a Jahrzeitje.

Brummer Ernő	július 1.	Rosenberg Ödön	július 5.	Deutsch Györgyné Sattler Vera	július 12.	Lorber Sándor	július 16.	Frölich György	július 22.
Gálné Kovács Zsuzsanna	július 1.	Rózsa Lajosné	július 5.	Faragó Rudolfné	július 14.	Bobella Tamásné	július 17.	Harpúder Miklósné	július 22.
Ludwig Ernst	július 1.	Izsák György	július 7.	Farkas Dezső	július 14.	Fenyves Miksa	július 17.	Wolf Sári	július 22.
Hegyi György	július 2.	Reiter Pál	július 7.	Kállai István	július 14.	Markovits Sándor	július 17.	Rózner Józsefné	július 26.
Gottfried Ernő	július 4.	Gyertyános Zoltánné	július 9.	Dr. Faragó Gyula	július 15.	Spánn Kálmánné	július 19.	Ábrahámshon Veronika	július 27.
Fruchter Sándor	július 5.	Grosser János	július 11.	Heller Ágnes	július 15.	Kádár György	július 20.	Barnai György	július 27.
		Váradi Lajosné	július 11.			Klein Rudolf	július 20.	Dr. Steiner Sándorné	július 31.

Pesti Sólet • A Dohány utcai körzet lapja • Felelős kiadó: Nádel Tamás • Főszerkesztő: Schiller Zsolt • e-mail: pestisolet@dohany-zsinagoga.hu
Megjelenik havonta • Nyomás: Mediaworks Kiadó és Nyomda Kft., igazgató: Bertalan László, cím: 1225 Budapest, Campona utca 1. • e-mail: nyomda@mediaworks.hu